

LASTEN LUONTOVUOSI

Tämä materiaali on tarkoitettu iloksi ja hyödyksi 6–8-vuotiaiden lasten ohjaukseen. Materiaalin tavoitteena on tarjota lapsille luontokokemuksia ja herätellä heissä pientä ympäristökansalaista. Materiaalin avulla opetellaan hiukan myös jokamiehen oikeuksia.

Materiaaliin kuuluvat Lasten vuosi -tehtävälaput ja niitä tukeva materiaali ohjaajalle. Vinkkejä keskusteluun, tutkimiseen ja puuhailuun on sijoiteltuna tietyille vuodenajoille, mutta niitä voi tuki hyödyntää myös muuna kuin mainittuna aikana. Tarkoitus on, että materiaalin avulla voi suunnitella lapsille ohjelmaa luontoretkille tai vaikka kotipihalle ja sitten palata niihin esimerkiksi keskustelun ja tehtävien äärellä. Materiaalin lopusta löytyvät myös jokamiehen oikeudet.

Materiaalia tehdessämme olemme muistelleet omia lapsuutemme tai omien lastemme luontoleikkejä ja käyttäneet inspiraationa myös [Kiuru ja koppakuoriainen - Päivähoidon ja alkuopetuksen ympäristökasvatusideoita](#) -materiaalia. Useimmat tehtävähdotuksemme eivät vaadi mitään lisämateriaaleja tai -tarvikkeita, vaan tehtävät voi tehdä luonnosta löytyvillä materiaaleilla tai ilman mitään materiaaleja. Jos luonnon tarkkailua halutaan kuitenkin syventää, voidaan apuna käyttää luppeja, suurennuslasipurkkeja ja kiikareita sekä esimerkiksi maalikaupasta saatavia väri-lastuja.

Näin käytät materiaalia:

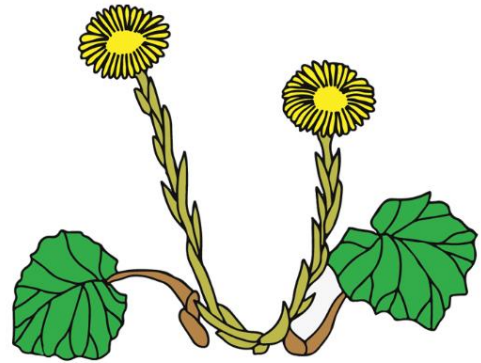
- Tulostakaa lapsille vuodenajan mukaiset tehtäväpaperit. Ne voi liimata vaikka vihkoon talteen. Ehdotamme tehtäväpaperien tulostuskooksi A5.
- Tulostakaa tarvittaessa ohjaajan sivut. Ne voi esimerkiksi laminoida, jolloin ne kestävät vuodesta toiseen.
- Käykää lasten kanssa retkillä ja hyödyntäkää vinkit vuodenaikojen mukaisiin tehtäviin ja puuhiin luonnossa. Huomatkaa, että voitte tutkia luontoa myös esimerkiksi kodin/päiväkodin/koulun pihasta käsin!
- Palatkaa retken ja tutkimusten aiheisiin lasten kanssa jälkikäteen. Lapset voivat rastittaa omasta materiaalistaan näkemiään ja kokemiaan asioita, tarvittaessa ohjaaja lukee lasten materiaalien tekstit. Ohjaajan materiaalissa on apukysymyksiä keskustelun ja tutkimisen tueksi.

Toivotamme teille iloista ja puuhakasta luontovuotta!

Päivi Fält, Maria Hirvonen, Matti Piispanen ja Heli Rajamäki
HAMK Kestävä kehitys 2021

KEVÄT

Laita rasti ruutuun, kun huomaat seuraavaa:

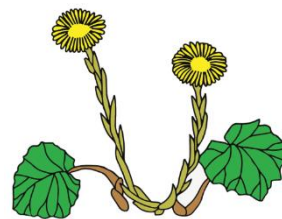

- JÄÄPUIKOT SULAVAT
- LUMI SULAA
- AURINKO LÄMMITTÄÄ
- MUUTTOLINNUT PALAAVAT
- KEVÄTPUROT SOLISEVAT
- VOI PITÄÄ OHUEMPIA VAATTEITA JA LENKKAREITA
- PUISSA ON HIIRENKORVIA
- LINNUT LAULAVAT
- LESKENLEHDET ILMESTYVÄT
- ÖTÖKÄT OVAT LIIKKEELLÄ
- ILLAT OVAT VALOISAMPIA

OHJAAJAN MATERIAALI / KEVÄT

Keskusteluvinkkejä:

- Mitä ovat kevään merkit?
- Millaisia ääniä ja tuoksuja keväällä on?

Tutkimisvinkkejä:

- Muurahaispesät, kuinka ne heräävät eloon talven jälkeen
- Mitä paljastuu lumen alta?
- Mitä värejä luonnosta löytyy? (Voitte käyttää apuna värilastuja.)

Luontokonsertti

Lähtekää lasten kanssa luontokonserttimatkalle paikkaan, jossa kuuluu erilaisia ääniä. Pyytäkää lapsia kuuntelemaan hiljaa. Keskittymistä voi auttaa, jos lapset istuvat ja pitävät silmiä kiinni. Jokainen lapsi saa vuorollaan kertoa, millaisia ääniä kuuli. Voitte miettiä, mitkä äänet ovat ihmisen tai koneen aiheuttamia ääniä ja mitkä luonnon ääniä. Kuuletteko tuulen äänen? Entä purojen solinaa? Voitte myös yrittää tunnistaa eri lintujen laulua ja miettiä, miksi linnut laulavat ja mitä ne haluavat laulullaan kertoa.

Lintubongaus

Lasten kanssa voi osallistua lintujen bongaukseen. Oleellista ei niinkään ole lintulajien tunnistaminen, vaan tärkeämpää on yhdessä havainnoida, mitä linnut tekevät. Montako erilaista linnun lauluääntä kuulette? Montako lintua näette? Löytyykö merkkejä pesinnästä?

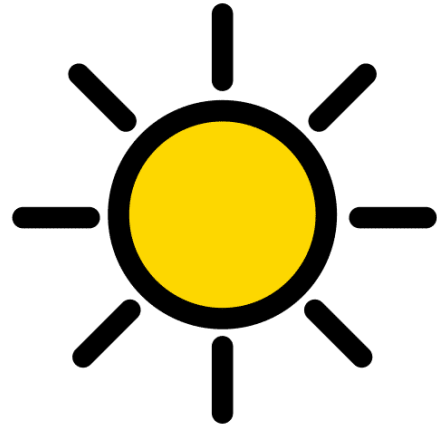
BirdLife Suomi järjestää toukokuussa Lasten Lintuviikon, jonka tarkoituksena on kannustaa lapsia ja aikuisia lähtemään yhdessä linturetkille. Kattava materiaali-paketti ohjaajille löytyy osoitteesta <https://www.birdlife.fi/tapahtumat/lasten-lintuviikko/>

Roskien kerääminen

Ottakaa retkelle mukaan muovipussi, johon keräätte matkan varrelta löytyneitä roskia. Yhdessä voitte miettiä, mitä haittaa roskista on luonnossa ja miksi jotkut heittävät roskia luontoon. Pohtikaa myös, mitä itse voisitte tehdä sen eteen, että luonto pysyy roskattomana.

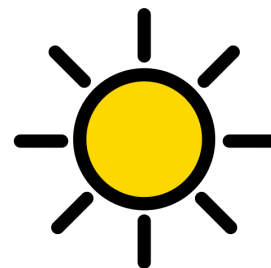
KESÄ

Laita rasti ruutuun, kun huomaat seuraavaa:

- ELÄIMILLÄ ON POIKASET
- RUOHO KASVAA
- AURINKO PAISTAA
- ON LÄMMINTÄ
- VOI KULKEA PALJAIN VARPAIN
- VOI UIDA JÄRVESSÄ
- PUISSA ON SUURET LEHDET
- MUURAHAISPESSÄSSÄ ON KOVA KUHINA
- VOI SYÖDÄ MANSIKOITA JA JÄTSKIÄ
- VOI KERÄTÄ KUKKIA
- YÖLLÄKIN ON VALOISAA

OHJAAJAN MATERIAALI / KESÄ

Keskusteluvinkkejä:

- Mistä tietää, että on kesä?
- Mikä on kivointa kesässä?

Tutkimisvinkkejä:

- Kasvien kasvaminen
- Pörriäiset

Luonnon tilkkutäkki

Tehkää maahan kepeistä ruudukko. Ruutuihin etsitään luonnosta erilaisia materiaaleja (käpyjä, kiviä, heiniä, lehtiä, oksia...). Jokaiseen ruutuun tulee vain yhtä materiaalia. Lapset voivat täyttää ruutuja ryhmissä, seuraava ryhmä jatkaa aina uudella asialla. Ohjaaja voi myös laittaa joihinkin ruutuihin valmiiksi jotain, ja lapset etsivät lisää samanlaisia asioita. Lopputuloksena on hieno luonnon tilkkutäkki, jonka voi jättää luontoon muidenkin ihasteltavaksi.

Samalla voitte jutella jokamiehen oikeuksista. On hyvä käydä lasten kanssa läpi, mitä luonnosta saa kerätä ja missä saa liikkua. Jokamiehen oikeudet löydät materiaalin lopusta.

Mitä minulla on kädessä?

Ohjaaja on etukäteen kerännyt jokaiselle lapselle jonkin luontoesineen. Jos lapsia on parillinen määrä, voi sama esine olla aina kahdella lapsella. Esine voi olla vaikkapa käpy, kivi, lehti tai heinä. Ohjaaja jakaa jokaiselle lapselle selän taakse käteen esineen, sitä ei saa katsoa. Jokainen lapsi vuorollaan kuvailee omaa esinettään, kertomatta kuitenkaan mikä se on. Leikin edetessä lapset yrittävät löytää parin, jolla on sama esine. Jos jokaisella lapsella on erilainen esine, muut yrittävät arvuutella mikä se voisi olla.

Puuhippa

Sopikaa alue, jolla hippaa leikitään. Sopikaa myös puut, jotka ovat turvapaikkoja. Turvapuuta valitessa voitte miettiä, mikä puu on kyseessä. Turvapuuta valitessa voitte myös päättää, että valitaan vain nuoria puita, vanhoja puita, tosi korkeita puita jne. Lapsimäärästä riippuen valitkaa yksi tai useampi hippa. Hippaa vaihdetaan välillä.

SYKSY

Laita rasti ruutuun, kun huomaat seuraavaa:

- PUIDEN LEHDET VAIHTAVAT VÄRIÄ
- KESÄKUKAT KUIHTUVAT
- PUIDEN LEHDET PUTOAVAT
- MUUTTOLINNUT LENTÄVÄT ETELÄÄN
- OMENAT KYPSYVÄT
- METSÄSSÄ ON MARJOJA JA SIENIÄ
- ESKARI/KOULU ALKAA
- VETTÄ SATAA USEIN
- ULKONA TARVITSEE PIPON JA HANSKAT
- ULKONA TARVITSEE SAAPPAAT
- ILTAISIN HÄMÄRTYY AIKAISEMMIN

OHJAAJAN MATERIAALI / SYKSY

Keskusteluvinkkejä:

- Millaisia ovat syksyn merkit?
- Mitä syksyllä tapahtuu luonnossa?
- Mihin linnut muuttavat?

Tutkimisvinkkejä:

- Erilaiset puunlehdet ja niiden värien muuttuminen
- Marjat ja sienet
- Eläinten valmistautuminen talveen

Kim-leikki

Siivotkaa maahan pieni alue ”pelipöydäksi” ja levittäkää sille erilaisia luonnosta löytyviä asioita. Lapset saavat hetken katsella niitä, jonka jälkeen he kääntyvät selin ja ohjaaja ottaa yhden asian pois. Kun ohjaaja antaa luvan, lapset saavat taas katsoa. Ensimmäisenä puuttuvan asian keksinyt leikkijä saa olla seuraavalla kierroksella arvuuttelijana.

Pelipöydällä voi olla mukana myös luontoon kuulumaton asia, roska. Leikin jälkeen voitte keskustella, mitä haittaa roskista on luonnossa.

Luonto-orkesteri

Luonnosta löytyvillä materiaaleilla voidaan saada aikaiseksi paljon erilaisia ääniä. Kiviä voi kopsutella keskenään tai kepeillä, käpyjä raapimalla saa hauskoja ääniä, joku voi osata puhaltaa heinästä komeita ääniä tai vaikkapa ontosta karhunputkesta voi tehdä soittimen. Ryhmä voi säestää yhdessä orkesterina jonkin tutun laulun.

Tutki luontoa läheltä ja kaukaa

Tarvitsette apuvälineeksi luppeja ja/tai suurennuslasipurkkeja sekä kiikarit. Tutkikaa läheltä puiden runkoja, kivien pintoja, sammalia, jäkälää, havunneulasia, lehtiä, ötököitä. Muistakaa palauttaa tutkittavat ötökät takaisin sinne, mistä ne otettiin! Tutkikaa kaukaa lintuja, puita, maisemia, rakennuksia. Kertokaa, millaisia asioita näitte. Näkyikö jotain yllättävää tai jännittävää? Oliko kiikareilla helppo vai vaikea katsella?

TALVI

Laita rasti ruutuun, kun huomaat seuraavaa:

- LÄTÄKÖT OVAT JÄÄSSÄ
- PUISSA EI OLE LEHTIÄ
- ULKONA ON PAKKASTA
- SATAA LUNTA TAI RÄNTÄÄ
- VALOISA AIKA ON LYHYT
- HANGELLA NÄKYVÄ ELÄINTEN JÄLKIÄ
- VOI LASKEA MÄKEÄ
- LINNUT RUOKAILEVAT LINTULAUDALLA
- ULKONA TARVITSEE TOPPAVAATTEET
- VOI HIIHTÄÄ JA LUISTELLA
- VOI TEHDÄ LUMIUKKOJA

OHJAAJAN MATERIAALI / TALVI

Keskusteluvinkkejä:

- Mitä talveen kuuluu?
- Mikä on hauskinta talvessa?
- Mitä eläimet syövät talvella?

Tutkimisvinkkejä:

- Lintulaudalla vierailevat linnut
- Lumen syvyyden mittaaminen

Eläinten jäljet

Etsikää talviretkellä lumisesta luonnosta erilaisia eläinten jälkiä ja miettikää yhdessä, mikä eläin ne on jättänyt. Lapset saavat pohtia, mitä eläin on ollut tekemässä ja mihin se on mennyt. Jälkiä voi myös yrittää seurata. Lapset voivat tehdä omia jälkireittejä, vaikka jänistä matkien.

Lumettomana talvena lasten kanssa voi luonnosta etsiä muita merkkejä eläimistä. Löytyykö syötyjä käpyjä, linnun sulkia tai nakerrettuja puiden oksia?

Puhdasta lunta

Käykää lasten kanssa hakemassa lunta eri paikoista purkkeihin tai pakastepusseihin. Lumi saa sulaa sisällä useamman tunnin. Kaatakaa lumesta sulanut vesi valkoisen suodatinpussin läpi. Tutkikaa, minkälaista likaa pussiin jää. Keskustelkaa, mistä lika voisi olla peräisin.

Menninkäisen polku (seuraa johtajaa)

Yksi lapsista johtaa joukkoa pitkin menninkäisen polkua. Polku voi kulkea kivien ja kantojen yli, matalalla olevien puun oksien ali, pusikon läpi, puron yli – mistä ikinä menninkäiset kulkisivatkaan! Välillä saattaa joutua myös ryömimään tai konttaamaan. Polku voi kulkea myös lumeen tallattuja polkuja pitkin. Välillä vaihdetaan johtajaa.

Leikin aikana tai sen jälkeen voidaan miettiä, oliko polulla helppo vai vaikea kulkea. Entä löytyikö polun varrelta menninkäisen kotikolo? Miltä se näytti? Jos ohjaajalla on aikaa valmistella polku etukäteen, sinne voi käydä piilottamassa jonkun yllätyksen, esimerkiksi ryhmän maskotin.

JOKAMIEHENOIKEUDET

Luonnossa saa:

- liikkua jalan, hiihtäen tai pyöräillen muualla kuin pihamaalla sekä muilla kuin sellaisilla pelloilla, niityillä tai istutuksilla, jotka voivat vahingoittaa kulkemisesta
- oleskella tilapäisesti alueilla, missä liikkuminenkin on sallittua - voit esimerkiksi telttailta suhteellisen vapaasti, kunhan pidät huolen riittävästä etäisyydestä asumukseen
- poimia luonnonmarjoja, sieniä ja kukkia
- kerätä maahan pudonneita risuja ja käpyjä
- onkia mato-ongella
- veneillä, uida ja peseytyä vesistöissä
- kulkea jäällä ja pilkkiä

Luonnossa EI saa:

- roskata ympäristöä
- kerätä kuivunutta tai kaatunutta puuta
- kaataa tai vahingoittaa kasvavia puita
- kerätä varpuja, sammalta tai jäkälää
- aiheuttaa häiriötä tai haittaa toisille
- häiritä tai vahingoittaa lintujen pesiä ja poikasia
- häiritä poroja ja riistaeläimiä
- tehdä avotulta toisen maalle ilman pakottavaa tarvetta
- häiritä kotirauhaa esimerkiksi leirytyksellä liian lähelle asumuksia tai meluamalla
- ajaa moottoriajoneuvolla maastossa ilman maanomistajan lupaa
- kalastaa ja metsästää ilman asianomaisia lupia

Lähde: Suomen Ympäristökeskus

